

legislativců (kteří mají odhadovat dopady přijímané regulace např. v rámci procesu RIA), ale i soudců či advokátů, kteří mají přemýšlet nikoli jen o psychologických, ale i společenských příčinách jednání svých klientů. V recenzované publikaci pro ně nejpřínosnější bude kapitola věnovaná sociální nerovnosti, úloze institucí a moderní a globální společnosti.

Zatřetí pak proto, že nás sociologie učí přistupovat ke světu s menším množstvím předpokladů. S oporou v empirických datech zpochybňuje zdánlivé „pravdy“, kterým se kdysi věřilo či stále věří, jako že existují rozdíly v inteligenci jednotlivých ras, že se mužská a ženská role liší od přírody, a nikoli v důsledku kultury, ve které žijeme, či že je naše sexualita jednou provždy biologicky daná. Zejména pro právníky, kteří si zakládají na svém racionálním přístupu ke světu a schopnosti rozhodovat se na základě faktů, a nikoli domněnek, představuje schopnost nepředřaditelného vidění světa důležitou profesní dovednost, kterou stojí za to trénovat již na právnických fakultách.

Pro všechny výše uvedené přednosti má smysl recenzované publikaci věnovat patřičnou pozornost. Je jistě jen prvním a určitě by neměla zůstat také posledním přiblížením se jednotlivým autorům a sociologickým tématům, na to je přese všechnu snahu i zručnost autorského týmu nutně příliš povrchní. V tom je ostatně třeba shledávat i největší riziko recenzované knihy. Svojí atraktivní úpravou, čtivým zpracováním a schopností vybrat z každého autora jen základní myšlenky může vzbuzovat dojem, že řada složitých otázek má vlastně docela jednoduché řešení a že na prostoru pár stran lze komplexně pojednat i významné sociologické problémy či největší sociologické autority. Je to přirozený limit daný zvoleným žánrem sice netriviální, ale přesto popularizační encyklopedie. Riziko přirozeně roste úměrně tomu, jak mohou mít zejména čtenáři z řad studentů tendenci nabýt dojmu, že v této publikaci je přece již vše podstatné a netřeba číst dál, zejména pak že není třeba číst originální díla. Nahlíženo středoevropskou perspektivou pak může mít čtenář oprávněný dojem, že autorský tým zpracovává autory zejména ze západní či jižní Evropy a Spojených států amerických. Jistě, právě v těchto geografických oblastech se nachází těžiště sociologie, zejména té klasické, nicméně absence jiných autorů je až přílišná. I přesto ovšem nelze neuzavřít s tím, že autoři svým dílem nastavili vysoko popularizační laťku ostatním oborům, což by nemělo být příčinou toho, že se podobné publikace jednou nedočká také sociologie práva.

Michal Urban*

**Tůma Miroslav. Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti.
Praha: Ústav mezinárodních vztahů v Praze, 2016, 271 s.**

Autor publikace je přední odborník na problematiku odzbrojení, zejména v oblasti jaderných zbraní, jejich nešíření, ale i na další otázky týkající se zbraní, zbraňových systémů apod. Recenzovaná publikace je věnována jedné z významných a citlivých otázek současnosti týkající se mezinárodní bezpečnosti, a to íránskému jadernému programu.

Jak sám autor konstatuje, publikace volně navazuje na některé pasáže z předchozí autorovy knihy z roku 2014 s názvem *Jak dál v jaderném nešíření a odzbrojování*. Recenzovaná kniha je zaměřena na íránskou jadernou dohodu a zejména na její širší mezinárodní souvislosti. Je dalším dílem autora zaměřeným na problematiku odzbrojení a nešíření zbraní hromadného

* JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D., je odborným asistentem na katedře politologie a sociologie na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. E-mail: urban@prf.cuni.cz. Tato recenze vznikla v rámci programu Progres Q18 *Společenské vědy: od víceoborovosti k mezioborovosti*, řešeného na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

ničení. V minulých letech *JUDr. M. Tůma* publikoval práce s názvy *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika* z roku 2002 a *Nešíření zbraní hromadného ničení v kontextu aktuálních otázek mezinárodní bezpečnosti a boje proti terorismu* z roku 2004. Dalším dílem bylo *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení* z roku 2009. Práce z roku 2009 mapovala vývoj v oblasti jaderných zbraní do listopadu 2008, tj. do zvolení *B. Obamy* prezidentem USA. Následovala publikace z roku 2011 *Jaderné odzbrojení, utopie, nebo projev politického realismu?*, která byla zaměřena na hlavní odzbrojovací iniciativy v oblasti jaderných zbraní v letech 2009 a 2010. Předchozí autorova práce časově pokrývala období od roku 2011 do poloviny roku 2014, recenzovaná publikace pokrývá období přibližně od poloviny roku 2013 do poloviny roku 2016.

Kniha je členěna na předmluvu, dvě hlavní části, dále ještě členěné na jednotlivé kapitoly, následují závěry a další předpokládaný vývoj, základní pojmy a zkratky. Pokud jde o koncepci, základem práce je Íránská jaderná dohoda v části A, která je členěna na několik kapitol – úvod, ve kterém autor shrnuje otázky týkající se íránského jaderného programu a jeho vývoje v historických souvislostech. Následuje kapitola o jednáních o omezení íránského jaderného programu a uzavření dlouhodobé dohody (společný komplexní akční plán – JCPOA) a dále vlastním plnění Dohody. Jak konstatuje *M. Tůma*, je přijatý dokument *politickou dohodou*, která nemá charakter právně závazné smlouvy a nepodléhá tudíž ratifikačnímu procesu. Podobně další odborníci¹ konstatují, že JCPOA není smlouvou ve smyslu mezinárodního práva. Pokud jde o její politickou povahu, lze tak usuzovat ze samotné Dohody, kdy je po preambuli a obecných ustanoveních na úvod samotné Dohody před písmenem A uvedeno, že „*Írán a E3/EU+3 učiní následující dobrovolná opatření (voluntary measures) v rámci časového rámce, jak je podrobně uvedeno v této JCPOA a v jejích přílohách*“. Někteří autoři² v této souvislosti uvádějí, že v preambuli a obecných ustanoveních Dohody se mluví o *dobrovolných opatřeních*. V tomto směru je třeba konstatovat, že práva a závazky vyplývající z mezinárodních smluv jsou právně závazné a nemají dobrovolnou povahu. Na skutečnost, že Dohoda JCPOA není mezinárodní smlouva, lze usuzovat i z toho, že na rozdíl od právně závazných smluv neobsahuje formální podpisy, nevyžaduje registraci u sekretariátu OSN apod. S tím, že Dohoda JCPOA není mezinárodní smlouvou, ale jedná se o politické ujednání, lze souhlasit. Tento rozbor v práci není a lze pouze litovat, že autor recenzované publikace neprovedl v tomto směru podrobnější analýzu íránské jaderné dohody, pokud jde o její politickou povahu.

Může však také vyvstat otázka, zda přijetím rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 2231 z roku 2015, ke které byl připojen text Dohody JCPOA, se dokument nestává závazným na základě této rezoluce. V této souvislosti by tak mohla vzniknout polemika o nezávazném či závazném charakteru Dohody JCPOA³. Takováto úvaha může mít určitý význam i z hlediska toho, že prezident *Trump* prohlásil, že jeho prioritou číslo jedna bude zbavit se této špatné dohody s Íránem. Existují argumenty v tom smyslu, že v důsledku toho, že Dohoda JCPOA byla schválena rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 2231, závazky (*commitments*) učiněné podle Dohody

¹ JOYNER, Dan. Guest Post: The Point Comprehensive Plan of Action Regarding Iran's Nuclear Program. In: *Opinio Juris* [online] [cit. 2017-1-24]. Dostupné z: <<http://opiniojuris.org/2015/07/15/guest-post-the-joint-comprehensive-plan-of-action-re>> nebo MARDANI, Nader – MOHAMMAD, Mehdi Hooshmand. JCPOA: Dialectical Paradigma of Treaty and other International Instruments. *Journal of Politics and Law*. 2016, Vol. 9, No. 3, s. 83 nebo ŠROLEOVÁ, Kamila. Zóna bez zbraní hromadného ničení na Blízkém východě – fikce? In: ŠTURMA, Pavel (ed.) a kol. *Mezinárodní právo a státní území*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015, s. 83.

² MARDANI, Nader – MOHAMMAD, Mehdi Hooshmand. JCPOA: Dialectical Paradigma of Treaty and other International Instruments, s. 83.

³ ŠROLEOVÁ, Kamila. Zóna bez zbraní hromadného ničení na Blízkém východě – fikce?, s. 84.

JCPOA jsou proto právně závazné podle mezinárodního práva a USA proto nemohou legálně odstoupit od této Dohody. Profesor *D. Joyner*⁴ považuje takovouto úvahu za nesprávnou. Konstatuje, že Dohoda JCPOA není právně závazným dokumentem podle mezinárodního práva a její schválení rezolucí č. 2231 nemění tuto skutečnost. Podle něj by prezident *Trump* mohl prohlásit, že USA nezamýšlejí dále jednat v souladu s Dohodou JCPOA bez toho, aby to vyvolávalo právní odpovědnost USA. Dohoda JCPOA je soubor politických závazků přijatých danými státy. Je to pouze politická vůle států zúčastněných na ní zachovávat danou Dohodu.

Přes politickou povahu Dohody JCPOA jsou však s ní spojeny právní důsledky, pokud jde o Radu bezpečnosti a její rezoluci č. 2231 a další rezoluce přijaté Radou bezpečnosti. Podle odstavce 5 rezoluce jakmile Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE) ověří, že Írán učinil opatření podle Dohody JCPOA a v tomto smyslu MAAE předloží zprávu Radě bezpečnosti, na základě toho Rada bezpečnosti ve smyslu odstavce 7, písm a) rezoluce rozhodne podle čl. 41 o ukončení provádění příslušných svých rezolucí, které ukládaly ekonomické a jiné sankce Íránu. Důležité je i ustanovení odstavce 7 písm b) rezoluce, podle kterého mají všechny státy povinnost jednat mimo jiné v souladu s odstavci 1, 2, 4 a 5 rezoluce. Odstavec 2 rezoluce vyzývá všechny členské státy, regionální a mezinárodní organizace, aby učinily přiměřená opatření na podporu provádění JCPOA, včetně opatření úměrných pro provádění plánu obsaženého v Dohodě JCPOA a této rezoluce, a aby se zdržely *jednání, která podkopávají provádění závazků (refraining from actions undermine implementation of commitments)* podle JCPOA. V tomto směru lze konstatovat, že samotná Dohoda JCPOA je sice politický dokument, ale rezoluce Rady bezpečnosti č. 2231 ukládá v souvislosti s ní státům určité závazky. Závazek plnit rezoluci č. 2231 je však vázán na plnění příslušných závazků ze strany Íránu podle Dohody JCPOA. V tomto směru by např. USA mohly vyvolat proceduru ujednanou v rezoluci č. 2231, což by mohlo vést k obnovení sankcí Rady bezpečnosti. Lze k tomu dospět na základě formulací obsažených v odstavcích 11–13 rezoluce č. 2231, které umožňují, aby kterýkoli ze *stálých členů Rady bezpečnosti* mohl *jednostranně vyvolat efekt* takového znovuzavedení sankcí.⁵ Například v odstavci 11 rezoluce se mluví o tom, že „*účastnický stát JCPOA věří, že dochází k významnému neprovádění závazků podle JCPOA*“ (*participant State believes constitutes significant non-performance of commitments under the JCPOA*). Jedná se o tzv. „*snapback*“ plán, který vyjadřuje, že v případě porušení Dohody dojde k obnovení sankcí. Rovněž tyto otázky nejsou v knize rozebrány a podle názoru recenzenta mohl autor publikace podrobněji analyzovat rezoluci č. 2231 ve vztahu k Dohodě JCPOA.

Pokud jde o vlastní Dohodu JCPOA, autor popsal její strukturu. Co se týče jejího plnění, zahrnul *M. Tůma* časový harmonogram a zabýval se otázkami splnění smluvních podmínek pro vyhlášení „implementačního dne“ dne 16. 1. 2016. *M. Tůma* na s. 40 uvádí, že jeho vyhlášením USA a EU ukončily sankce vztahující se k jadernému programu. V závěrech své publikace konstatuje autor na s. 183, že „*úspěšné uzavření iránské jaderné dohody JCPOA jednoznačně prokázalo možnosti mnohostranného diplomatického jednání vyřešit složité a dlouhodobé bezpečnostní problémy. Nezbytným předpokladem však je upřímná politická vůle a ochota ke kompromisům všech jednacích stran. Svým významem Dohoda přesahuje regionální rámec a je pozitivním příkladem pro řešení dalších naléhavých světových bezpečnostních problémů*“. S tímto závěrem lze plně souhlasit v tom směru, že politická povaha Dohody dává na jedné straně stranám větší manévrovací prostor, než by tomu bylo u výslovně právně závazného dokumentu. Na druhé straně jsou zde však možná větší nebezpečí toho, že některé státy se

⁴ JOYNER, Dan. The Trump Presidency and Iran Nuclear Deal: Initial Thoughts. In: *EJIL:Talk!* [online] [cit. 2017-1-24]. Dostupné z: <<http://www.ejiltalk.org/the-trump-presidency-and-the-iran-nuclear-deal-initial-thoughts>>.

⁵ *Ibidem*.

ujednáním nebudou řídit. Takové riziko si uvědomuje *M. Tůma*, když konstatuje, že lze předpokládat, že hlavní oponenti Dohody, tj. Saúdská Arábie, Izrael a v USA některé politické kruhy, „budou nadále hledat cesty k narušování jejího naplňování“ (s. 183).

Po této první části práce následuje mnohem rozsáhlejší část B o širších mezinárodních souvislostech. Pokud jde o souvislosti, autor se nejprve zaměřil na otázky týkající se úsilí o vytvoření blízkovýchodní zóny bez všech zbraní hromadného ničení. Zařazení této problematiky na úvod druhé části se jeví jako logické, zejména z hlediska krizového vývoje v blízkovýchodním regionu. Tato kapitola výrazněji navazuje na předchozí práce *M. Tůmy*. Význam případné smlouvy o vytvoření zóny bez všech zbraní hromadného ničení je zřejmý vzhledem k tomu, že by zóna zahrnovala arabské státy Ligy arabských států a dále Írán a Izrael. Základní povinností by bylo vzdát se jaderných zbraní a zakázat jakékoli rozmisťování jaderných výbušných zařízení na svém území. Je škoda, že autor v podkapitole 3 o možných prvcích smlouvy o zóně se jimi podrobněji nezabýval, zejména pokud jde o srovnání se současnými zónami bez jaderných zbraní. Zajímavá by mohla být i úvaha autora o tom, zda vytvoření takovéto zóny je reálné. V závěrech své práce (s. 185) autor poukazuje na souvislosti zóny bez zbraní hromadného ničení s íránskou jadernou dohodou. V jejím sjednání spatřuje poměrně zásadní zlom v bezpečnostní situaci blízkovýchodního regionu a mohlo by to podle jeho názoru pozitivně ovlivnit mezinárodní úsilí o vytvoření tolik potřebné zóny bez všech zbraní hromadného ničení na Blízkém východě. Další podstatnou souvislostí se zkoumaným tématem Íránské dohody je nepochybně i 9. hodnotící konference Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) v roce 2015. Stručně zde autor pojednává o Smlouvě NPT a o hodnotícím procesu. Zejména analyzuje neúspěch 9. hodnotící konference a jeho důvody. Za bezprostřední důvod neúspěchu považuje *M. Tůma* odmítavý postoj USA, Velké Británie a Kanady, ke znění ustanovení týkajících se svolání blízkovýchodní konference, o vytvoření zóny bez jaderných zbraní a dalších zbraní hromadného ničení v regionu.

V následujících kapitolách části B se autor velmi kvalifikovaně zabývá postojem států v blízkovýchodním regionu k íránské jaderné dohodě. Všímá si ale i širších vztahů a postojů těchto států k danému regionu i navzájem. Pozornost soustředil nejprve na Saúdskou Arábii vzhledem k soupeření Íránu a Saúdské Arábie a dále se zaměřil na postoj Izraele k této problematice. Dalšími „blízkovýchodními hráči“, kterými se *M. Tůma* zabývá v souvislosti s íránskou jadernou dohodou, jsou USA, EU a Rusko. Vztahy těchto států jsou předmětem jeho hodnocení v rámci širších mezinárodních souvislostí. Správně do okruhu států, jejichž přístup a politika pro daný region je významná, i když do něj přímo není geograficky řazeno, zahrnuje i Turecko. Otázky politiky jednotlivých států autor zkoumá z různých hledisek. Pokud jde o Saúdskou Arábii a zejména Izrael, věnuje se autor i jejich jadernému programu. Podnětné jsou úvahy autora o důvodech izraelského označení Íránu za hlavního nepřítele. Zabývá se vztahem Izraele ke svým sousedům, ale i širšími souvislostmi vztahu tohoto státu k USA a k Rusku. Velmi podrobně je v práci rozebrán i vztah Íránu k USA a podobně jako u předchozích států autor analyzuje vztah USA k Blízkému východu. Mimo jiné jsou zde hodnoceny otázky zapojení USA do konfliktů v Iráku, ale i v Libyi a v Sýrii. V této souvislosti se zaměřil i na úlohu Ruska v Sýrii. Podrobně analyzuje i vztahy USA se Saúdskou Arábií, Izraelem a Tureckem. Pozornost je v části B věnována i vztahům Evropské unie k Íránu. Samostatně se zabývá i otázkou vztahu Ruské federace k Íránu, zamýšlí se nad důvody ruského zájmu na úspěšném završení jednání o Dohodě s Íránem. Podobně jako u jiných států i u Ruska si všímá jeho postojů v souvislosti s vývojem na Blízkém východě. Dále je část B zaměřena i na Turecko a jeho vztah k Íránu. Následují závěry a další předpokládaný vývoj.

Daná problematika je zkoumána zejména z hlediska politického vývoje a příslušných aktivit v dané oblasti. Publikace dává čtenáři komplexní pohled na politiku států v oblasti Blízkého východu a dalších států v této oblasti působících. V tomto směru je práce velmi

přínosná, protože umožňuje čtenáři pochopit složité politické vztahy. Část obsahující širší mezinárodní souvislosti tak čtenáři umožní pochopit složitou cestu a důvody k uzavření Dohody s Íránem. Dílo proto představuje velmi kvalifikovanou, vyzrálou odbornou práci. Pro větší názornost obsahuje i několik příloh. Publikace *M. Tůmy* je přínosná zejména pro odbornou veřejnost zajímající se o danou problematiku, ale i pro další zájemce.

Jan Ondřej*

Hajn Petr. Z právníkova zápisníku aneb Já neříkám tak ani tak.
Praha: C. H. Beck, 2016, 248 s.

Kdo čte Hajnovy knihy, toho baví (nejen právníkem) být

V poslední době mne velmi pozitivním způsobem zaujala kniha *Z právníkova zápisníku aneb Já neříkám tak ani tak* z pera profesora Petra Hajna. Knihu vydalo nakladatelství C. H. Beck a má 248 stran.

Představovat žijící legendu českého (možná i středoevropského) obchodního práva je patrně pověstným nošením nočních ptáků do Athén. Nicméně, zejména pro mladší čtenáře, alespoň v kostce: Prof. JUDr. Petr Hajn, DrSc., (narozen roku 1935) je český právník a vysokoškolský pedagog, který je absolventem Právnické fakulty Univerzity Karlovy, kde studoval v letech 1954 až 1959. Po dokončení svých studií pracoval ve Škodě Plzeň jako podnikový právník.

V roce 1967 získal titul doktor práv. Od roku 1972 je vyučujícím na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a v letech 1975–2001 vedl tamní katedru hospodářského práva (respektive později přejmenovanou katedru práva obchodního). V roce 1974 získal titul docent, v roce 1982 byl pak jmenován profesorem.

Petr Hajn vedle své bohaté pedagogické a advokátské činnosti patří mezi jednoho z nejvíce publikujících českých právníků posledních desetiletí. Napsal řadu výtečných vysokoškolských učebnic, monografií, konferenčních příspěvků i jiných odborných textů, které se věnují obchodnímu právu. A to zejména problematice nekalé soutěže a reklamy. Ale též „zkomponoval“ symfonie svých neopakovatelných esejů, např. *Jak se píše knihy aneb lehkovážná vyprávění o vážné literatuře*.

Na profesoru P. Hajnovi si mj. cením, že na rozdíl od jiných akademických pracovníků neohrnuje nos nad popularizačně novinářskou činností, zejména si vážím jeho podnětných komentářů do českých deníků – připomeňme např. jeho četné komentáře v *MF Dnes* či *Lidových novinách*.¹ V mládí byl dokonce aktivním dopisovatelem deníku *Sport*. *Nota bene* jeho vášně pro sport se odráží nejen v jeho poslední knize *Z právníkova zápisníku...*, jejíž recenzi právě čtete.

Zpět tedy k recenzované knize – P. Hajn v doporučeném souboru fejetonů, úvah a glos, které skromně nazval *Zápisník*, prokazuje a zejména zúročuje své dlouholeté autorské a pedagogické zkušenosti.

Jde o dílo čtivé. V rámci právnických publikací čtivé zcela nadstandardně. Což pro dlouholeté Hajnovy čtenáře, ze kterých se mnohdy stávají i takřka „fanoušci“, není žádným

* Doc. JUDr. Jan Ondřej, CSc., DSc., Právnická fakulta Univerzity Karlovy. E-mail: ondrej@prf.cuni.cz.

¹ Mám za to, že je obecně škoda, že se čeští docenti a profesori (obojho pohlaví) více nezapojují do veřejného diskurzu k aktuálním společenským otázkám. A někteří se nejenom nezapojují, ale na kolegy, kteří tak občas činí, se někdy dívají dokonce perfidně skrz prsty. *Nota bene* mnozí američtí nositelé Nobelovy ceny za ekonomii pravidelně publikují své sloupky ve světových denících.